

Franckesche Stiftungen zu Halle

Non-Christianorvm De Christo Testimonia, Oder Zeugnisse von Christo Derer, Die doch nicht Christen gewesen seyn

Eckhard, Tobias

Qvedlinbvrgi, 1736

VD18 10761438

Caput Sextum. De Testimoniis Gentilium Impp. Et Aliorum.

Nutzungsbedingungen

Die Digitalisate des Francke-Portals sind urheberrechtlich geschützt. Sie dürfen für wissenschaftliche und private Zwecke heruntergeladen und ausgedruckt werden. Vorhandene Herkunftsbezeichnungen dürfen dabei nicht entfernt werden.

Eine kommerzielle oder institutionelle Nutzung oder Veröffentlichung dieser Inhalte ist ohne vorheriges schriftliches Einverständnis des Studienzentrums August Hermann Francke der Franckeschen Stiftungen nicht gestattet, das ggf. auf weitere Institutionen als Rechteinhaber verweist. Für die Veröffentlichung der Digitalisate können gemäß der Gebührenordnung der Franckeschen Stiftungen Entgelte erhoben werden.

Zur Erteilung einer Veröffentlichungsgenehmigung wenden Sie sich bitte an die Leiterin des Studienzentrums, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

Terms of use

All digital documents of the Francke-Portal are protected by copyright. They may be downloaded and printed only for non-commercial educational, research and private purposes. Attached provenance marks may not be removed.

Commercial or institutional use or publication of these digital documents in printed or digital form is not allowed without obtaining prior written permission by the Study Center August Hermann Francke of the Francke Foundations which can refer to other institutions as right holders. If digital documents are published, the Study Center is entitled to charge a fee in accordance with the scale of charges of the Francke Foundations.

For reproduction requests and permissions, please contact the head of the Study Center, Frau Dr. Britta Klosterberg, Franckeplatz 1, Haus 22-24, 06110 Halle (studienzentrum@francke-halle.de)

[urn:nbn:de:gbv:ha33-1-190731](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:ha33-1-190731)

CAPVT SEXTVM.

DE

TESTIMONIIS GENTILIVM
IMPP. ET ALIORVM.

ARGVMENTVM.

- I. Plinii de Christo testimonium. Epistola XCVII. L. X. est Epistolarum Plinii regina. Plinius non factus est christianus. II. Hadrianus & Alexander Seuerus de Christo benignius senserunt. III. Hadrianus persecutus est christianos. Patres non prouocant ad eius institutum. Mens Casauboni de templis Hadriani. IV. Lampridius gentilis nihil in gratiam christianorum scripsit. V. Hadrianus remisit a persecutione. Patres eam non connumerant. VI. Templum in loco passionis dominicae exstructum est dubium. Cur sileant scriptores christiani de Hadriani templis. VII. Hadrianus in omnibus ciuitatibus sibi templa condidisse non videtur. Nulla acceperunt a successore simulacra. IIX. Alexander Seuerus Christum coluit in larario. Templum ei voluit condere. Mater Mammaea Origenem audiuit. Fuerunt christiani in aula Imp. Mammaea an Christi fidem amplexa. Alexander Christianus non fuit. IX. Lucianus Christum Filium Patris appellat. Idem dicit Christum Sophistam crucifixum. Sophista idem, quod Sapientiae magister. XI. Vtuntur Luciani testimonio pro Trinitate vno in Deo Bullus, Waltherus, Olearius, Buddeus, alii. XII. Philopatris an Iuniori tribuenda Luciano. Afferit I. M. Gesnerus. XIII. Lucianus vixit sub M. Antonino, & ei superstes fuit. Probatur. Seueri attigit tempora. XIV. Num Iuliani celebret victoriam Persicam? Tanta haec non fuit.*

fuit. Maior fuit L. Veri & M. Antonini. XV. Obiicitur, quod vnus tantum meminerit Imperatoris. Respondetur. XVI. Christiani dicti sunt Galilaei. Paulus Apostolus in Philopatride sic vocatur. Non autem primum. Antiochiae sic dicti fuerunt. Paulus an reuera Galilaeus. Vnde sciuerit, Paulum fuisse recaluastrum & nasonem. Paulus Antiochia & Corinthi, vbi Lucianus fuit, cognitus valde. Ibi Pauli effigies sine dubio fuit. Fortasse Antiochiae vel Corinthi domus splendidior, vbi conuenerunt Christiani. XVII. Stilus obiicitur. Respondetur. Lucianus legit Aristophanem. Nouum genus dialogorum conscripsit. XIX. Obiicitur maior rerum christianorum peritia. Respondetur. Philosophus, historicus & Rhetor inquisiuit in religionem christianam. Traditio de Lucilla, M. Antonini filia, L. Veri sponsa, a daemone liberata per Episcopum. XIX. Num Cpli confectus sit Dialogus. Luciani peregrinatio. In Gallia Rhetoricam est professus. Annos natus XL. dialogos scribere coepit. Fortasse primus est Philopatris. XXI. Sub M. Antonino multae per imperium calamitates. Fuerunt comites persecutionis christianorum. Hi mala praedixerunt. Gentilium calumniae, quod ob religionem christianam in orbem incumberent calamitates. Philopatris falso praedicat statum felicem sui temporis. L. Verum Imp. videtur notare Lucianus. Fuit is risui Syris. Seleucia contra datam fidem euersa. XXIII. In summam collectis argumentis Philopatris Luciano vindicatur. Aliud Luciani testimonium de Christo. Sandii mens de eo. XXV. Libanii testimonium. Christus quo modo factus Deus. XXVI. Theodosii Iudaei testimonium e Suida. XXVII. Iudicium Suidae de narratione. E Iosepho & Luca eam probare nititur. XXIX. Probatur a nonnullis. XXIX. Conficta est narratio. Aetas Suidae. XXX. Narratio est auctoris christiani

stiani rerum Iudaicarum minus periti. Hierosolymae non fuerunt tantum XXI. Sacerdotes. Nullus Sacerdos e tribu Iuda. Iesus est e tribu Iuda. XXXI. Iesus in sacerdotum collegium non fuit cooprat. XXXII. Iesu nomen in tabulas descriptionis relatum. Neque tamen velut Filius Dei viuentis. Tabulae Romanae vix videntur seruatae in urbis excidio. Augustus & Tiberius cur Domini abstinerint titulo. XXXIII. Iosephus non scribit, Iesum cum Sacerdotibus sacra fecisse. XXXIV. Christus Nazareti legit Scripturam, non tamen fuit Sacerdos. XXXV. Fraudem prodit, quod narratio ad Imp. non debuit referri: quod nulli Iudaeorum cognitus arcanus ille liber. XXXVII. Gali Razia testimonium dat Christo. XXXVIII. Galarinus & Mornaes laudant librum. Antiquior ille est nostro Otonis apostatae. XXXIX. Mubammedis de Christo testimonia. Plures Mubammedani clanculum sunt christiani. XL. Epilogus.

I.

AD paganos iam redeo, speciatim ad Plinium Secundum iuniorem, qui eodem, quo Iosephus tempore, & aliquamdiu post vixit ac floruit. Celebratissima est in omni antiquitate christiana eius Epistola XCVII. L. X. quam ad Traianum Imp. de rebus christianorum perscripsit, quamque non immerito reginam omnium reliquarum appellant. Dignam eam censuerunt doctissimi viri, Franciscus Balduinus, Conradus Rittershusius, Io. Gerh. Vossius, Io. Tesmarius, Christianus Kortholtus, Io. Christoph. Artopoeus, Iustus Henningius Boehmerus, Georg. Casp. Kirchmaierus, quibus in primis iungi merentur, Aug. Buchnerus & Iac. Thomasius & alii, quam singulari Commentario ob res varias, quae ad historiam Ecclesiae christanae primi istius temporis

temporis pertinent, illustrarent. Erat Plinius pro Praetore Proconsulati potestate missus in Bithyniam & Pontum, (nequaquam enim Hispaniarum praefecturam gessit, vt per errorem scribit Funkius Com. ad Chronol. L. V. ad A. C. 110) ubi cum ingentem christianorum multitudinem deprehendisset, nec quicquam sceleris, praeter christianorum nomen, in iis cognosceret, ad Traianum Imp. scripsit, & quae ratio esset rei christianae, & cultus, & constantiae christianorum, exposuit, vnaque eum consuluit, num supplicio dignum solum christianorum esset nomen. Inter alia scribit, quod aliquis christianorum apostata dixerit: *quod essent soliti stato die ante lucem conuenire, carmenque CHRISTO quasi DEO dicere secum inuicem.* Diem dominicam hic innuit, & tempus sacrorum matutinum antelucanum, quodque hymnis sara obierint, & CHRISTVM quasi DEVM iis concelebrarint. Argumentum hoc est, pro DEO habitum cultumque fuisse CHRISTVM ab antiquissimis Christianis. Vox enim *quasi* non imminuendi vim hic habet, sed declarandi, & perinde valet ac *velut, vrpote DEO.* Apud Tertullianum in Apologet. c. 2. ita haec verba leguntur: *ad canendum CHRISTO & DEO, quasi Christus & Deus coniungerentur.* Sed ex Hieronymo, qui Eusebii Chronicon est interpretatus, iam correctus fuit Tertullianus, & restituta lectio: CHRISTO vt DEO, quod pluribus Stephanus le Moyné exposuit, in Not. h. l. p. 886. Horneius Dispp. Theol. IV. Sect. II. §. 71. p. 482. Historiam retulit Plinius, & quae in quaestionibus cognouerat, minime autem, quae ipse de Christo sentiret. Hinc figmentum est, ex fabuloso Lucio Dextro petum, ad fidem christianam fuisse Plinium conuersum, & martyrium subiisse tandem, quod explodunt B. Ittigius in Diss. de Patrib. Apostol. §. 32. p. 100. sq. & Hist. Eccles.

Eccles. Sec. II. c. VI. §. 1. add. Iac. Thomaf. in V. Plinii Epistolis praemissa p. 54. 59. sq. I. A. Fabricius Biblioth. Latin. p. 478.

II. Augustiora sunt testimonia, cum ipsi Augusti pagani benignius de Christo senserunt. *Imperatores aliquot Romani Christum censuerunt inter Deos referendum*, eruditissimus Galliae Praefectus, P. D. Huetius, scribit, Demonstr. Euang. Prop. III. p. 71. De Tiberio superius iam diximus; de Ael. Hadriano & Alexandro Seuerio iam dicemus. De utroque ita Ael. Lampridius in V. Alex. Seueri p. m. 997. *Christo templum facere, voluit Alexander, eumque inter Deos recipere: quod & Hadrianus cogitasse fertur, qui templa in omnibus ciuitatibus sine simulacris iusserat fieri: quae hodie idcirco, quia non habent numina, dicuntur Hadriani, quae illa ad hoc parasse dicebatur, sed prohibitus est ab iis, qui consulentes sacra repperant, omnes christianos futuros, si id optato euenisset, & templa reliqua deferenda.*

III. Sed dubium hoc, quod tradit Lampridius, videri possit, propterea quod Hadrianus, teste Sulpitio Seuerio, persecutionem quartam in christianos exercuit, & fidem christianam loci iniuria perimere cogitauit, in templo & loco Dominicae Passionis daemonum simulacra constituens, Histor. Sacr. L. II. c. 31. nemoque veterum Ecclesiae Doctorum, qui fidem christianam propugnarunt, nec Iustinus Martyr, nec Athenagoras, nec Tertullianus, nec Cyprianus, nec alii historiae tam nobilis, quae causae admodum inferuebat, faciunt mentionem, quod Isaacus Casaubonus Not. in h. l. vrget imprimis, & Henricus Kippingius repetit, Supplem. ad Pappi Hist. Eccles. p. 55. 100. sq. Existimat itaque Casaubonus, Hadrianum in omnibus ciuitatibus templa condere iussisse, suoque nomini consecrare constituisse, teste Spartiano
in

in V. eius; morte autem praeuentum non potuisse destinata perficere ac dedicare, eoque templa mansisse sine simulacris, quae postea Christo fuisse destinata, vulgo crediderint, conf. B. Io. Andr. Schmidii Hist. Sec. II. fabulis maculata p. 52. lq.

IV. Paganus est scriptor Lampridius, nec causam habuit, in gratiam Christianorum ista cur fingeret. Ex publica fama haec scripsit, ut ipse fatetur: *quae ille*, inquiens, *ad hoc parasse dicebatur*. Dictum autem sine dubio id fuit non tam a christianis, qui Hadriani mentem minime perspexerant, quam a paganis, qui a maioribus acceperant, eo parata ab Hadriano fuisse consilio templa, ut Christo dedicarentur: nec vero exsecutum fuisse mentis destinatum, eo quod Sacerdotes gentiles verebantur, ne plane desererentur reliqua delubra. Quod de templis Deorum deserendis scribit, de eo iam Plinius fuerat conquestus, quod templa prope iam desolata, & sacra solennia diu intermissa, & rarissimus victimarum emptor fuerit inuentus, L. X. Ep. 97.

V. Iniquior ut fuerit primum Hadrianus in gentem christianorum, mitigatus tamen postea fuit, ex quo Quadratus & Aristides, ille Episcopus, hic Philosophus Atheniensis, apologias pro fide christiana ei obtulerunt, & Serenius Grannius, vel Granianus, Asiae Procos. vir apprimè nobilis, christianorum egit causam, scripta ad Imperatorem Epistola, ad exemplum Plinii, *iniquum esse* dicens, *clamoribus vulgi innocentium hominum sanguinem concedi, & sine ullo crimine nominis tantum & sectae reos fieri*. conf. Fabricius de Ver. Relig. Christ. p. 157. sq. Hinc ipse Sulpitius mox addit, quod persecutionem exerceri prohibuerit, *iniustum esse pronuncians, ut quisquam sine crimine reus constitueretur*, quae verba ex Rescripto Imperatoris ad Minucium Fundanum,

num, Grannii successorem, desumpta videntur. Legitur illud apud Iustin. Martyr. in fin. Apol. ad Antoninum, & apud Eusebium L. VI. Hist. Eccles. c. 8. Atque haec causa est, quod Tertullianus, Melito Sardenfis, Lactantius, Eusebius, Augustinus, Hieronymus, Orosius & alii indignam hanc tractationem, nullo Imperatoris edicto, sed populi clamoribus, factam, sumpta fiducia, quod Eleusinia sacra Athenis inuississet, & omnibus paene Graeciae sacris esset initiatus, vt Hieronymus testatur, Catal. Script. Eccles. c. 29. praetereant, & quartam vexationem sub M. Antonino connumerent, quos recentiores sequuntur, negantes, nouam persecutionem sub Hadriano susceptam fuisse. Dodwellus Diff. XI. in Cyprian. §. 28. sq. Drusius in Not. ad Sulp. Seuer. p. 268. Kortholt de Pêfec. c. IV. §. 2. Ittigius Hist. Eccles. Sec. II. c. 6. §. II. sq. Spanhem. summ. Hist. Eccles. p. 81. sq. Natalis Alex. H. E. To. I. p. 281. Imo Iustinus M. in Apol. 2. p. 99. Antonino Pio in exemplum proponit Hadrianum, vt aliam mitioremque ei mentem persuadeat, non facturum, si tam grauis ille fuisset christianis. Nec spernenda sunt argumenta, quibus persuademur, quod benigno erga christianos animo fuerit. Cum enim Iudaeis interdixit, ne Aeliam Capitolinam loco Hierosolymae exstructam inhabitarent, Christiani hoc permisit. Dio Cassius, vel potius Xiphilinus, (Cassii namque desunt) de Antonino scribit: *nec ceteris subiectis grauis*, nec christianis infensus fuit, sed multam illis tribuit venerationem, & honori, quo Hadrianus honorauit christianos, *accessionem fecit*, & mox ad Eusebium prouocat, p. 564.

VI. Quod si in templo, & loco passionis dominicae templum exstruxit, aegre videtur voluisse facere rebellantibus Iudaeis, quorum censu ac nomine christiani, qui
ex

ex Iudaeis primum prodierant, tum saepius habebantur, quod ipse innuit Sulpitius, nec alii scriptores templi in loco passionis Dominicae exstructi mentionem faciunt. Xiphilinus in V. Hadriani commemorat, quod quo in loco Dei templum fuerit, eo Ioui alterum exstrui curauerit; sed & hoc in dubium merito vocatur. v. Sulpitius L. II. c. 30. 31. Huetius Demonstr. Euang. Prop. III. §. 21. Io. Lomeier. Dier. Genial. Dec. II. p. 84. Cellarius Program. LXII. Christiani Scriptores non prouocarunt ad Hadriani templa sine simulacris condita, fortasse quod ignorarunt, quia sana gentilium obire non solébant christiani, nec pluribus cognitum fuit Hadriani consilium, postea magis euulgatum, cum Lampridius scriberet, vel quod, uti Huetius respondet, parata esset gentibus responsio, templa quidem Hadrianum Christo exstruere coepisse, verum poenituisse eum postea propositi, mandatumque reuocasse, atque proinde Christo destinata quidem fuisse templa haec, non autem dedicata, qui & fusius ad reliqua a Casaubono obiecta respondet, loc. cit. p. 73. sq. quae repetit Kortholtus de Persec. c. IV. §. 9. 10. et add. Tenzelius Coll. Menstr. anno MDCXCVI. p. 107.

VII. Tam ambitiosum ac diuinitatis fuisse cupidum Hadrianum, ut in omnibus ciuitatibus templa iusserit fieri, quae suo consecrarentur nomini perfecta, id quidem ex eius moribus vitaeque ratione haud licet colligere. Athenis templum habuit sibi dedicatum, nec sine simulacris, ut testatur Spartianus c. 13. in V. Hadriani, & Pausanias in Atticis c. V.; in Iouis Olympii quoque templo ipsius statua posita fuit, teste Xiphilino. Deinde Lampridius scribit, quod templa sine simulacris iusserit fieri, eoque consilium eius minime fuit, ut suis instruerentur simulacris, sed ut manerent, qualia essent, Christo dedi-

dedicanda, quia inuisa christianis Deorum signa vel simulacra esse cognorat. Non itaque manserunt sine simulacris propterea, quod morte praeuentus Imperator ea non immiserit, sed quod ex mente Hadriani nulla debebant inferi, eoque nec a successore Antonino Pio simulacris instructa fuerunt. Qui enim ipsum Hadrianum consecrauit, Deorumque numero inseruit, is haud dubie simulacrum Hadriani fuisset additurus, si ea mente sciuisset templa fuisse condita ab Hadriano. Nam, teste Capitolino, patris templum dedicauit, qua die Lucius Verus, adoptatus nepos, togam virilem sumpsit. Plura vero templa, non vnum solummodo, Christo Hadrianum destinasse, Lampridius disertè scribit; ad quae respiciens Lud. Viues scribit: *Hadrianus ex animo christianis fauit, sed occulte. Quin & molitum ferunt, ut Christus pro Deo reciperetur, templaque in eum usum erexisse: deterritum tamen consilio quorundam, qui affirmabant fore, ut cultus omnis Deorum periret, si id fieret, quod de Christo cogitabat, ad Augustin. C. D. L. XVIII. c. 52. Cluuerus Epit. Histor. L. VIII. p. 299. Theod. Hasaeus Diss. cit. §. II. sq.*

II. Ad Alexandrum Seuerum pergo, quo de Lampridium iam audiuius, quod CHRISTO templum voluit facere. Idem Seuerus, eodem teste Lampridio, vel potius Spartiano, v. Fabricius Bibl. Latin. p. m. 115. in Larario suo iuxta Apollonium Thyanaeum etiam Christum, Abrahamum & Orpheum coluit, iisque rem diuinam fecit. *Alexander, inquit, Seuerus, si facultas esset, si non cum uxore cubuisset, matutinis horis in larario suo (in quo & diuos Principes, sed optimos electos, & sanctiores animas, in quibus & Apollonium, & quantum scriptor suorum temporum dicit, Christum, Abrahamum & Orpheum, & huiusmodi Deos habebat, ac maiorum effigies) rem diuinam faciebat.*

ciebat. Nimirum mater Augusti Mammaea, religiosa femina, Origenem, celebratissimum istius aevi Doctorem, ex Aegypto non Romam, sed Antiochiam, vbi cum filio commorabatur, arcessiuit, audiitque de rebus differentem diuinis; incertum adhuc tamen, quo euentu, & num sacra christianorum publice sit amplexa. Alios etiam christianos in aula habuit Imperator, vitamque ad eorum mores composuit, e quibus meliorem de Christo facile hausit opinionem. Ex horum etiam, vel Iudaeorum ore, quod Lampridius scribit, sine dubio profectum est illud, quod frequenter in ore habuit, palatiisque praescribi iussit: *Quod tibi non vis fieri, id alteri ne feceris.* Etsi vero Tob. IV. 16. idem legatur dictum, magis tamen notum & frequens in Christi schola fuit. v. Iac. Bernard de praestantia relig. L. III. c. 8. p. 322. sq. v. Eusebius H. E. L. VI. c. 21. Hieron. Catal. Script. Eccles. c. 54. Caue Hist. Lit. p. 54. Natal. Alex. l. c. p. 598. B. Kortholt de Persec. c. 7. §. 5. seq. Pfannerus Theol. Gentil. c. 4. §. 5. p. 149. sq. Quem tamen in christianorum propterea numero minus haberi fas est, cum religiose cauerent veteres christiani, ne alium quenquam iuxta Christum colerent Deum, quod Marcellinae, feminae Carpocratis sectae addictae, vicio datum fuit. Natalis Alex. loc. cit. p. 283. Gemma quaedam exhibetur a Iacobo Wildio, in qua Christi monogramma inter alpha & omega exhibetur, cum inscriptione: SAL DON ALEX FIL MA LVCE, quam sic interpretatur laudatus Wildius: *Salus Donata Alexandro Filio*
Mammaeae Luce^p axw, id est, Christi. Possit haec gemma verisimile praebere argumentum, fuisse hunc Alexandrum cum matre Mammaea clam religioni christianae addictum; metu tamen etiam coluisse in larario profana numina. Et cum propterea maxime, quod erga matrem

vnice pius esset, vt scribit Eutropius, L. II. c. XIV. qui per annos XIV. sine *vlla subiectorum querela* & sine sanguine, imperarat, Herodian. L. VI. c. 9. Maximini dolo fuerit interemptus, posteaque Imperator Maximinus christianos, praesertim eorum doctores, in odium Alexandri Seueri, grauiter vexarit, hinc etiam colligi posse videtur, quod opinio christianae fidei occasionem praebuerit rebellandi exercitui. v. Kortholt l. c. cap. VII. Christiani enim hoc vsi sunt signo; sed an aetatem Seueri attingat, quod *a* & *w* addiderint, exquirendum. v. Fr. Bernh. Ferrariis de antiquo Eccles. Epistol. genere, p. 120. sq. Menckenius Diff. Acad. III. c. I. §. 5. c. II. §. I. p. 101. sq.

IX. Luciani Samosatensis clarum inter Sophistas nomen est, quem fidei christianae fuisse desertorem, misereque periisse, quippe discerptum a canibus, e Suida nonnulli tradiderunt, sed sine suffragio eruditorum. In duobus ille scriptis, nim. in dialogo, qui *Philopatris* inscribitur, & *de morte peregrini*, (hic illo sit recentior oportet) de rebus christianorum differit, & hic amorem ipsorum mutuum, & liberalitatem, ibi vero doctrinam in primis describit. Ita vero homo paganus de *Christo* scribit, vt & *Filium Patris*, & *cum eo vnum* esse significet. Cum enim Iouem iurasset Critias, quem fingit, catechumenus, eum corrigit Triephton magister, & iurare iubet *Deum alte regnantem, magnum, immortalem, coelestem*, οὐδὲν πατρὸς, πνέοντα ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἐν ἐκ τριῶν, καὶ ἕξ ἐνὸς τρία. Filium Patris, Spiritum ex Patre procedentem, vnum ex tribus, & ex vno tria, Philopat. To. II. p. 770. ed. Graeu. Luculentum hoc est testimonium de fide istius temporis christianorum, qui vnum coluere Deum, & in vno Deo tres hypostasas. Fides haec exprimit illud Iohannis: *Ego & Pater vnum sumus*, Ioh. X. 30. vel potius illud, I. Ioh. V. 7. *Tres*

Tres sunt, qui testimonium perhibent in coelo, Pater, Verbum & Spiritus Sanctus, & hi tres vnum sunt.

X. Verum obuertatur, a Luciano in dialogo, de morte Peregrini, Christum vocari ἀνεσπολοπισμένον σοφιστήν crucifixum Sophistam, eoque pessime conuitiis proscindi. Respicit sine dubio ad haec verba Suidas, cum scribit, καὶ αὐτὸν βλασφημεῖ τὸν χριστὸν ὁ παμύτατος, & ipsum Christum conuitiis exagitat sceleratus. At dudum ab Alciano, Ger. Io. Vossio, B. Mich. Walthero, & aliis est obseruatum, vocem σοφιστήν in primo suo accipi significato, qui tum frequens erat, quo Doctorem sapientiaeque magistrum & sectae conditorem significat, quo modo Solon & Pythagoras ab Herodoto Sophistae appellantur, v. Heumannus Act. Philosoph. P. I. p. 82. sq. & quae nos diximus in Techn. Sacr. c. II. §. 4. Atque hinc Photius nihil commemorat de maledictis Luciani in Christum, cum de eo agit, quin potius honorifice sentit, Cod. 128.

XI. Vbi hoc argumento sunt magni doctissimi que viri, vt veteris Ecclesiae fidem de Trinitate, seu tribus vno in Deo personis, quae ante Concilium Nicenum publica fuit, comprobarent. In his est Horneius Dispp. Theol. IV. Sect. II. §. 71. p. 482. Georgius Bullus, doctissimus Anglus, Defens. Fid. Nicen. Sect. II. c. IV. §. XI. p. 123. sq. B. Mich. Waltherus filius, in Progr. quo Festi dies Spiritui S. sacrati more consueto fuere significati Vitebergae, anno MDCXC. B. Gottfr. Olearius in Diss. de Spiritus S. adoratione & glorificatione §. XVI. Io. Francisc. Buddeus in Diss. de veritate religionis christianae philosophorum gentil. obtrectationibus confirmata §. VII. Stephanus le Moyne Not. ad Varia Sacra P. I. Tom. II. p. 186. seq. Io. Bapt. Röschehus de Fide Nicenae Antiquitate §. XLVII. Frid. Ern. Kettnerus in Histor. dicti Iohannei 1. Ioh. V. 7. c. II.

c. II. §. 10. & alii, cuius vim argumenti eam agnouit Socinus, hostis Trinitatis acerrimus, vt in tota antiquitate pro Trinitatis mysterio nihil firmitus, nihilque euidentius existat.

XII. Verum irritum erit hoc argumentum, quod in subsidium profano ex auctore petitur, non esse confectam in Niceno Concilio Sacrosanctam Trinitatem, quae Arianæ & Socinianæ gentis est opinio, si auctor dialogi non est Lucianus, quae est sententia Iac. Hasei, Bibl. Brem. cl. IV. p. 1063. aut si auctor in Iuliani Apostatae aetatem, vel secundum Guil. Whistonum ad V. seculum, vel IV. finem, Aët. Erud. 1714. p. 37. reiiciendus sit, confectus ab alio Luciano, Sophista istius temporis, quem Io. Burdelotius filium dicit illius, contra temporum rationes; sitne nepos, an pronepos, an nulla eum cognatione attingat, incertum, secundum Fabricium Bibl. Graec. L. IV. c. XVI. p. 488. Peculiari eruditaque dissertatione sibi demonstrandum sumpsit hoc argumentum vir doctissimus, Io. Matth. Gesnerus, iam Professor Goettingensis celeberrimus, *de aetate & auctore dialogi Luciani, qui Philopatris inscribitur, Ien. 1714. 8vo*, & ingeniose excogitatis argumentis verisimile reddidit. Laudat hanc sententiam celeb. Heumannus, eique subscribit, Poecil. To. I. p. 248. Licebit tamen, venia doctissimorum virorum, circa hanc sententiam monere quaedam, quae si Luciano parenti foetum non omnino vindicant, occasionem tamen praebeunt illustrandi hoc argumentum.

XIII. Artemidorum ait vir doctissimus citari in Philopatride, qui sub Antonino Pio vixerit, quod Vossius ex ipso Artemidoro probat, de Hist. Graec. L. I. c. 22. p. 143. cum Lucianus sub Traiano, consentientibus fere eruditorum suffragiis, quibus Suidas praeiuit, vixisse statuatur.

v. Fabri-

v. Fabricius in Biblioth. Graec. L. IV. c. XIII. p. 402. & c. XVI. p. 500. Sed vero ostendit Vossius loc. cit. L. II. c. 25. p. 232. Lucianum in Pseudomante commemorare Marcum Antoninum, eiusque bellum cum Marcomannis & Quadis, ipsumque Marcum *Θεὸν διuum* appellare. Verba sunt: διατίμωται ἐν Γερμανίᾳ πόλεμος ἀκμάζοντος, ὅτε θεὸς Μάρκος ἦν τοῖς Μαρκοῦ ἀντίς καὶ καὶ αὐτοῖς συνεπλέκετο. *Vigente Germanico bello mittit oraculum, quando diuus Marcus cum Marcomannis & Quadis confligebat*, in Pseudomante Tom. I. p. 775. Obiter addo, quod Celso, christianis infensissimo, contra quem Origenes scripsit, inscripserit Pseudomanten, unde & huius aetas potest colligi. Fabricius Biblioth. Graec. L. III. c. 33. p. 809. Ipse Lucianus in Achaia audiuit historicos, historiam belli Parthici, quod Verus gessit, referentes, & ut colligere licet, ante quadragesimum aetatis annum, quomodo conscrib. sit historia, Tom. I. p. 611. & To. II. in bis accusato p. 232. 235. Peregrinus etiam, Cynicus Philosophus, exchristianus, cuius de morte Luciani exstat dialogus, rogo conscenso seipsum combussit An. C. CLXIX. die XVI. Iulii, imperante Marco Antonio, tribus ante mortem L. veri annis, ut scribit Caluissius in Chronol. p. 485. conf. Fabricii Bibl. Graec. L. IV. c. XVI. p. 500. & Annotat. in Lucian. ed. Graec. Tom. II. p. 558. Ven. Moshemius quidem mortem Peregrini refert ad ann. CLXV. de vera aetate Athenagorae Apolog. §. XI. conf. Bibl. Brem. cl. II. p. 875. Sed parum differt, nehuic obest argumento. Vnde consequitur, quod sub M. Antonino Philosopho, a quo iam senior Aegypti procurator fuit constitutus, quod ipse commemorat, Apol. pro mercede conductis, T. I. p. 491. Vossius de Nat. Rhetor. c. XII. p. 88 eoque defuncto adhuc vixerit Lucianus, & Artemidorum vel aequalem,

qualem, vel non multo superiorem sine parachronismo potuerit laudare. Vixit itaque post Antonini Philosophi tempora, & si nonagenarius obiit, vt legimus apud Fabricium, Seueri quoque aetatem attingere potuit; sub Seuero autem, num vixerit Artemidorus, qui post Commodum, Pertinacem, & Didium XIII. annis post mortem Philosophi obtinuit imperium, & ex silentio Tertulliani, scriptores *ὀνειροκριτικὸς*, commemorantis, idoneum sumatur argumentum, non disquiram.

XIV. Victoriā, porro ait, celebrari sub finem dialogi, quam Iulianus reportauit a Persis, multum, vel nimium potius, eo tempore a Paganis initio celebratam, §.32.33. quam pluribus describit Ammianus Marcellinus, L. XXIII. & XXIV. in primis Zosimus, qui ita narrationem finit: Iulianus est mortuus *ὁ πέρων ἦν περσῶν ἡγεμονίαν ἐπολείας κατὰ τῆς ἐσχάτης*, *Persarum imperio propemodum ab eo iam ad extremum exitum redacto*, L. III. p. m. 187. Vicit Iulianus, sed tanta tamen victoria non fuit, vt dicere potuerit Cleolaus: *Cecidit supercilium illud etiam olim Persidis fama celebratum, atque Susa, vrbs inclita*. Castella quaedam & oppida minora occupauit, praeliisque minoribus superior discessit, nec tamen sine omni clade: substitit autem cursus victoriarum ad Ctesiphontem, limitem illum Romani imperii, ipseque Imperator interiit. Contra ea longius progressus est Verus, completamque de Persis victoriā ac triumphum reportauit, vt eam Cleolaus victoriā nunciare videatur. Victor ita de ea scribit: *eius (L. Veri) ductu Persae, cum primum superassent, ad extremum triumpho cessere rege Vologeso*, de Caesarib. c. 16. Xiphilinus e Dione pluribus persequitur, quomodo Vologesus, rex Parthorum, exercitum Romanorum interclusum,

sum, telis confecerit, postea vero victus sit a Cassio, Veri legato, Seleucia & Ctesiphonte, regis regia, vastatis, p. 565. Iul. Capitolinus scribit: *duces autem confecerunt Parthicum bellum, Statius Priscus, & Avidius Cassius, & Martius Verus quadriennium, ita ut Babylonem & Mediam peruenirent, & Armeniam vindicarent: partumque est ipsi nomen Armenici, Parthici, Medici, quod etiam Marco Romae agenti delatum est*, in V. Veri p. m. 873. In hunc itaque potius verba Cleolai conuenire videntur, cuius auspiciis Ctesiphon vastata fuit, quae, ut olim Susa, sic iam regia erat, quam rex Pacorus incolarum viribus amplificatam & moenibus Persidis effecit specimen summum, ut loquitur Amm. Marcellinus L. XX. p. m. 270. quod idem videtur esse, quod ὁφρὺς ἡ παλαιὰ θυμὲν περσῶν, *supercilium Persidis olim fama celebratum*, in Philopatrīde p. 779. Iungamus Seleuciam, *ambitiosum opus* Nicanoris Seleuci, ut ab Ammiano vocatur, quae cum quadringentis hominum millibus (Eutropius minus recte quadraginta millia scribit,) capta & incensa fuit, Orosius Lib. VII. c. 15. Susa quidem capta non leguntur; quia tamen nomen Armenici atque Medici obtinuit Verus, quae conterminae sunt regiones, nec Ctesiphon atque Seleucia longe nimis Susa distant, facile ad colligendum est, quod fama in maius extulerit victoriam, quam Cleolaus colloquentibus nunciat.

XV. Verum excipit vir eruditissimus, vnus tantum ἀντοκράτορος fieri mentionem, cum tamen fratres aequato iure administrarint imperium, & vtrique oblatus sit honos & nominis deuictarum gentium, & triumphī. Sed scripsit fortasse Philopatrīn Lucianus ad primum victoriae nuncium, uti Cleolaus festinans haec nunciarat, & cum Verus haereret Antiochia in Syria, vni res in Syria gestas tribuit Imperatori Vero. Atque huius modestiae

stiae tribuitur, quod Marcum fratrem participem fecerit & nominis devictae gentis, & triumphi, quod tamen prius factum haud est, quam die triumphi, quod ita futurum, scriptor dialogi scire non potuit. v. Capitolinus in V. Verip. 854. Hoc malim dicere, quam soli Marco applaudi, eo quod Verus exstinctus iam fuerit. Victor quidem scribit: *Eius ductu Persae, cum primum superavissent, ad extremum triumpho cessere, Rege Vologeso: Lucius paucis diebus moritur, de Caesaribus c. 16. Et Orosius: cum fratre de victoria Parthica triumphavit: ac non multo post, dum cum fratre in vehiculo sedet, -- suffocatus interiit, L. VII. c. 15.* Sed cum per triennium apparauerit bellum Marcus contra Marcomannos, ex quo Parthicum erat confectum, tot saltem annos Parthico superuixit Verus, in via defunctus ad Marcomannicum cum fratre iturus bellum. v. Capitolinus, & Eutropius.

XVI. Porro dicitur, Iuliani apostatae tempore per contemptum christianos dictos fuisse Galilaeos, volente iubenteque sic Iuliano, ut prodidit Nazianzenus. Nota etiam in vulgus verba sunt, quae dixisse scribitur Iulianus in proelio vulneratus ac moriturus: *viciisti tandem, Galilaeae*, Christum eo nomine intelligens, Theodoretus L. III. c. 20. Natalis Alexander quoque existimat, medio quarto seculo sub Iuliano apostata christianis id nominis fuisse impositum, Hist. Eccles. Sec. I. Diff. XX. p. 212. Paulum vero Apostolum in Philopatride vocari γαλιλαῖον ἀναφανασιζιν, ἐπὶ ῥῶν, *Galilaicum recaluastrum, nasonem*. Enimvero incerta nituntur fide, quae de ultimis Iuliani in Christum iniuriis dicuntur verbis, cum nihil eius neque Cyrillus, neque Nazianzenus, qui contra Iulianum strinxere calamum, commemorent. vid. Rabenerus Amoen. Histor. Philol. p. 85. sq. Non ignotum fuit Antiochiae, ubi ver-

ver-

versatus est Lucianus, vtpote *δηνηφόρος ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας*, orator seu *causarum patronus Antiochiae Syriae*, Suida teste, *Galilaeorum* nomen, siquidem christiani ibi primum sunt appellati, qui *Nazaraei & Galilaei* antea dicebantur. Suidas in V. *χριστιανός*, quae appellatio postea, saltem contemptus ergo, perduravit. Quis enim credat, gentiles vnanimi consensu statim adoptasse christianorum nomen, vt non pristino quoque eos compellarint. Certe Tiberianus, qui sub Traiano in Palaestina Praefidis est functus munere, apud Suidam, *ἀπέκαμον τιμωρόμενος καὶ φονεύων τὰς Γαλιλαίους, τὰς τὸ δόγματος τῶν λεγομένων χριστιανῶν*. Defatigatus sum puniendo, & neci tradendo Galilaeos, qui nobis veniunt sub nomine christianorum, in V. Traianus. Et Arrianus, homo gentilis, christianos *Galilaeorum* nomine traduxit, L. IV. Diss. in Epictet. c. 7. vid. W. E. Tenzelius Colloq. Menstr. an. MDCXCIV. p. 901. sq. Io. Fr. Hebenstreit christianus *πολυών*. c. II. §. 2. Neque christianos, sed Paulum appellat Galilaeum, qui reuera Galilaeus fuit, si audiamus C. S. Schurtzfleischium, quippe qui parentes habuit, qui exciso Giscalae oppido, Tarsi in Cilicia sedem domiciliumque fixerunt, & ius ciuitatis Romanae sunt adepti, cum ciuitas stetisset a Iulii Caesaris partibus. Praeiuuit hanc de Patria Pauli sententiam Hieronymus, quam suam fecit Lomeierus, *dier. genial. dec. I. p. 59. sq.* Quod si caluaster & naso fuit Apostolus, vt garrulus scriptor innuere videtur, non quidem necesse est, vt cum Theophilo Raynaudo statuamus, eum in templo aliquo Pauli conspexisse imaginem; neque enim templa tum habebant christiani, multo minus imaginibus, nedum auro exornata. Sklerander Hist. Antiqu. Eccles. Chr. p. 478. not. 16. nam priuatorum in aedibus siue Antiochiae, siue Corinthi, vel alibi in Achaia, eam facile potuit conspicer. Etenim Pauli non inco-

gnitum Antiochiae nomen fuit, qui tum ibi vltra annum est versatus, cum christianorum primum innotuit nomen, Aët. XI. 25. 26. & postea eo rediit, & non exiguum tempus ibi est commoratus, Aët. XIV. 26. 28. & iterum aliquamdiu ibi substitit Hierosolyma reuersus, Aët. XV. 35. Neque Corinthi & in Achaia incognitus Apostolus fuit, vtpote qui vltra biennium Corinthi & in Achaia est versatus. Quis dubitet, & Antiochiae, vbi artes & literae, teste Cicerone pro Archia, non negligebantur, opulentique ciues erant, & Corinthi, vbi tam diu docuit, & quidam a Paulo volebant nominari, 1. Cor. I. 12. multique ditiorum christianam erant amplexi fidem, 2. Cor. IIX. 7. sq. plurimumque statuis & imaginibus tribuebant, fuisse quosdam, qui Pauli imaginem suis in aedibus seruarent. Certe Marcellina, scortum Carpocratidis, qui eodem, quo Lucianus, vixit tempore, teste Augustino c. VII. de haeres. colebat imagines Iesu, & Pauli, & Homeri, & Pythagorae, adorando in censumque ponendo. Colberg. de Orig. Haeres. c. III. §. 2. p. 69. sq. Eusebius certe L. VII. H. E. c. 17. 18. vbi dixit, statuam Paneade seu Caesareae Philippi a muliere Syrophoenissa erectam imaginem Iesu habere, subiungit: *Neque mirum quicquam est, gentiles, qui opem aliquam a Seruatore nostro acceperant, hoc fecisse, cum Apostolorum eius, Pauli & Petri, ipsiusque adeo Christi imagines coloribus depictas asseruari ipsi viderimus, veteribus scilicet more gentili quasi Seruatores suos isto honore prosequi solitis.* Fabricius Cod. apocryph. N. T. p. 445. sq. Etsi fortasse tam absurdum non sit, Antiochiae & Corinthi, in quarum vtraque plures christiani erant, aedes fuisse bene ornatas, in quibus christiani conuenerint, quo modo 1. Cor. XI. 18. verba συνερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ nonnulli interpretantur. v. Nic. Fullerus Miscell. L. II. c. 9. Götten Obs. Sacr. L. I. c. II. Certe

Certe Lucianus pro loco conuentus vocem ἐκκλησίας adhibet, in Dial. Mercur. & Maiæ Tom. I. p. 232. ἔωθεν, inquit; ἔξαιασάντα σαίρειν τὸ συμπόσιον δ' ἱ, καὶ διασπράσαντα τὴν ἐκκλησίαν, κ. λ. *Mane surgendum est mihi, & verrendum conuiuii coenaculum, & sternenda curia seu locus concionis.* Et tempore Clementis Alexandr. vſitata iam erat haec notio. Sic enim scribit: ὃ γὰρ νῦν τίπον, ἀλλὰ τὸ ἄθροισμα τῶν ἐκλεκτῶν ἐκκλησίαν καλεῖται. *Non enim iam locum, sed congregationem electorum ecclesiam appello,* L. VII. Strom. p. 715. Non itaque res est adeo incredibilis, Lucianum vel Antiochiae, vel Corinthi, quae opulentae vrbes erant, in domum aurato fastigio insignem, quam p. 776. describit, vbi concio fuerit christianorum, potuisse introduci.

XVII. Stili ratio obiicitur, & dudum Marcilius stili ineptias in hoc notauit dialogo, quo refert illud: Φῶ, Φῶ, Φῶ, Φῶ τῶν ὀθλῶν ἐκείνων, ἰὲ, ἰὲ, ἰὲ, ἰὲ τῶν δεινῶν βεβρυμάων, αἰ, αἰ, αἰ, αἰ τῶν κενῶν ἐλπίδων, p. 765. Deinde notatur inaequale dicendi genus, quod modo fastuosum est, modo humi repit; stilusque impeditus & obſcurus etiam mouit If. Casaubonum, vt dubitet, an sit Luciani; porro metri errata in versibus obseruantur; & tandem paupertas sermonis & inopia verborum, dum eadem saepe verba repetuntur, arguitur. Ad primum respondetur, quod non idem vbique dicendi genus idem teneat auctor; fortasse mutauit de industria stilum, & a consueta scribendi ratione abiit: & cum Aristophanem laudet, facile colligitur, quod ex eius riuulis desumpserit formulam. Atque hoc ipsum est, quod Dialogus, qui eum accusat, in bis accusat To. II. p. 235. 236. notat in Syro, hoc est, Luciano, quod a veterum dialogos scribendi ratione multum recesserit, quod comicam, Satyricam & ferme ridiculam formam dialogis induxerit; quod Eupolim
&

& Aristophanem agat, & noua mixtione dicendi temperatus neque pedestris, neque sublimis incedat. Optime autem ista conueniunt in Philopatrin, quo absens patriae se amantem, vel ipso titulo voluit ostendere, vnde fortasse discessit bello exorto Parthico; pauper enim adhuc scripsit dialogum, vt in fine docetur; postea demum in Gallia factus ditior, bis accus. p. 232. In eo comicas adhibet formulas ex Aristophane, quem nominatim citat, dictionemque poeticam insolitamque admiscet, & modo altius surgit, modo autem se demittit iterum, quo ipso ad id, secundo quod obiectum est, respondetur. Ad tertium & quartum quod attinet, fortasse verum Imp. traducere voluit, Antiochiae haerentem, deliciis deditum, dum legati eius bellum gererent, qui, Capitolino teste, *melior orator fuit, quam Poeta, imo peior Poeta, quam rhetor.* Interim dictionem Luciani dialogus in multis redolet, quod non leue in genere criticorum est argumentum.

XVIII. Maior hic rei cognitio christianae proditur, quam alibi, vbi tamen esset occasio ostentandi, vt solet Lucianus, variam rerum cognitionem, qui & Mosen hic intelligit, cum ait, *βραδύγλωσσον tardilinguem* scripsisse, verbo solo lucem incorruptibilem dissoluisse tenebras, quod Gen. I. legitur, ad aliaque V. T. dicta alludit, quod & Huetius vrget argumentum, Demonstr. Euang. p. 61. Sed non omnem quis vbique effundit, quam habet, rei scientiam, nec animus ei fuit ex instituto eam, quam nec habuit, prodere, sed caput eius praecipuum ridere. In dialogo de morte Peregrini, qui posterior scriptus est, de mutuo christianorum amore ac benignitate satis perspicue scripsit. Qui enim Philolophus, Historicus, Orator & Poeta eximius erat, is non facile quicquam omisit, quo minus cognosceret doctrinae

nae

nae reique christianae, quae tam late tum patebat, rationes, quod ei perfacile fuit in tanta multitudine christianorum, quae & Antiochiae, & Corinthi, ubi versatus est, fuit, quam ut proderet, vel inde sumpsit occasionem, quod christiani male sunt ominati post Romanorum a Persis acceptam cladem, quae ita perterrituit vicinos, ut etiam Syri defectionem meditentur; vel etiam, quod persecutio suscepta fuerit M. Antonini praecepto, quae tamen Antiochiae & in Syria L. Veri mandato exercita non fuit, quod ex Tertulliani Apol. c. V. licet colligamus. Quod si verum esset, quod Lucilla, Marci Imp. filia, dum sponsa esset Veri, a malo daemone agitata, per Hierapolitanae Ecclesiae Episcopum Albertum sit liberata, qui ab Imp. eo nomine obtinuerit, ut pauperibus in sua Ecclesia erogarentur quotannis ter mille modii frumenti, quod ex Baronio refert Caluissius, in Chronol. p. 484. in promptu causa foret, cur Lucianus occasionem sumpserit scribendi de christianorum in suos liberalitate, eorumque dogmata quaedam inferendi Philopatridi. Sed Episcopi Alberti nomen, quod Germanicam redolet originem, narrationem mihi suspectam reddere videtur: interim non ignoro, quod Imp. Septimius Severus Proculi christiani usus sit ope, per oleum ab eo curatus, sine dubio per miraculum, secundum praescriptum Iacobi c. V. 14. v. Tertullian. ad Scapulam c. IV.

XIX. Constantinopoli actam esse fabulam coniecit auctor doctissimus, eo quod Propontidis & Ponti Euxini fiat mentio. Sed quis nescit, locum in eiusmodi dialogis saepe fingi, ubi sit habitum colloquium, qui omnium minime tamen fuit. Quod funibus trahi naues onerariae debeant per Pontum Euxinum, si boreas fluctus attollat, quisque facile scire potest, uti scimus, quis ventus aduersus

sus sit fretum Herculeum transeuntibus; & Lucianus in Achaia versatus vel maxime Propontidis situm cognoscere potuit. Quin ipse doctissimus auctor agnoscit hyperbolicam esse formulam, & mendaciis eam annumerat, p. 36. Quod si CPLi Iuliani tempore confectus esset dialogus, mirari subire posset, quod a nullo doctorum christiani populi, qui tum frequentes erant, fuerit citatus, nullumque nomen meruerit coaeuus Lucianus.

XX. Erat Lucianus *δημῳγόρος ἐν Ἀντιοχείᾳ τῆς Συρίας*, orator seu patronus causarum Antiochiae in Syria, vt scribit Suidas: sed cum pertaesus esset huius vitae generis, tum vt tyrannorum cuitaret accusationes, & optimatum laudes, tum alias ob causas, quas ipse exposuit, in reuiuisc. To. I. p. 406. & in bis accus. To. II. p. 234. sq. varias ille suscepit peregrinationes Antiochia digressus, peruenitque in Ioniam, Graeciam & speciatim Achaia, hinc transit mare, & in Italiam peruenit, & ex hac in Galliam pertendit, vbi Rhetoricam professus ditior est factus, quae breuiter repetit in Apol. pro mercede cond. To. I. pag. 493. Hinc digressus iterum in Graeciam rediit, & philosophiae studium amplexus dialogos scribere coepit, annos prope natus quadraginta, quod ipse enarrat, dum ad accusationes Rhetoricae, quod se neglecta Dialogo se adiunxerit, respondet, in bis accus. To. II. p. 235. sq. In Achaia, sine dubio prope Corinthum in ludis Isthmicis, (erant enim & ingenii certamina,) audiuit scriptores quosdam recitantes historiam belli Parthici, seque vera scribere ait paratum esse iureiurando confirmare, si conueniens foret eiusmodi commentario iusiurandum inferere, quomodo scrib. sit Histor. Tom. I. p. 611. Posset videri hisce verbis respexisse ad Philopatrīn, cui iusiurandum est insertum, de quo multum disputatur, praesertim cum nonnulla notet in historicis

storicis

storicis illis, quae in Philopatride a doctis sunt notata, ut quod splendidum sit prooemium, & corpus historiae paruum, quomodo post longum sermonem pauca de Persica victoria narrantur; quod poetica verba miscantur, & mox iterum vulgariter fluant; quod veritas vel negligatur, vel in maius extollatur, uti victoria Persica extollitur, & Susa nunciantur capta; & quod quis se Homero praetulerit, propterea quod patriam suam Miletum nominarit, quam ille haud nominauerit vnquam. Incidit fortasse bellum Persicum sub idem tempus, quo aggressus est Philosophiae studium, & dialogis tractare coepit, ut Philopatris si non sit primus, inter primos numerari debeat.

XXI. Neque nullius ponderis est argumentum, quod doctissimus Anglus, Georgius Bullus vrget, quod sub Marco Antonino mulae in orbem incubuere calamitates. De his Aurel. Victor scribit: *Marcus Antoninus virtutum omnium coelestisque ingenii exstitit, aerumnisque publicis quasi defensor obiectus est. Etenim nisi ad illa tempora natus esset, profecto quasi vno lapsu ruissent omnia status Romani. Quippe ab armis nusquam quies erat; perque omnem orientem, Illyricum, Italiam Galliamque bella feruebant: terrae motus non sine interitu ciuitatum, inundationes fluminum, lues crebrae, locustarum species agris infestae prorsus, ut prope nihil, quo summis angoribus atteri mortales solent, dici seu cogitari queat, quod non illo imperante saeuierit, in Epitome c. XVI. p. 258. De lue, & strage per eam data, etiam scribit Eutropius L. IIX. c. 6. Capitolinus, p. m. 854. Amm. Marcellinus L. XXIII. p. 270. Orosius L. VII. c. 15. cuius non possum praeterire verba: *secuta est lues* (post persecutionem susceptam) *plurimis infusa prouinciis, totamque Italiam pesti-**

lencia tanta vastavit, ut passim villae, agri atque oppida sine cultore atque habitatore desertae, in ruinas sylvasque concesserint: exercitum vero Romanorum cunctasque legiones per longinqua late hyberna dispositas ita consumptas ferunt, ut Marcomannicum bellum, quod continuo exortum est, non nisi nouo delectu militum --- gestum fuisse referatur. Videtur prodere cogitationes christianorum. Orosius, homo christianus, quod vexatio suscepta multas habuerit comites calamitates. Atque hoc ipsum est, quod in Philopatride licet obseruare. Christiani, qui frequentes tum Antiochiae, quam reliquerat, tum Corinthi, ubi versabatur Lucianus, quos haud dubie intelligit Philopatris per *Sophistas mala praedictantes*, post fustum deletumque Romanorum in Persia exercitum viginti millium, postquam Vologesus, rex Parthorum, graui eruptione Armeniam, Cappadociam, Syriamque vastauit, susceptamque a M. Antonino, Lucii fratre, christianorum persecutionem, quae durante Parthico bello in Asia & in Gallia grauis praeepto Marci exstitit, ut scribit Orosius loc. cit. maiora praefagierunt mala, & in gentiles retorserunt ipsorum accusationes, quod ob fidem christianam desertaque idola tot mala in orbem terrarum redundarent, vel ut Orosius loquitur, quod *tempora veluti malis extra solitum infestissima ob hoc solum, quod creditur Christus, & colitur Deus, idola autem minus coluntur, infamarunt*, in Praefat. librorum contra gentes, quos propterea, ut calumniam istam retunderet, conscripsit, sicuti ante eadem calumnia occasionem praebuit Arnobio suos contra gentes, & Augustino, suos de Ciuitate Dei conscribendi libros. v. Kortholt de Vita & moribus Christian. prim. c. XV. Cum vero postea victi sunt Persae a Romanis duce Auidio Cassio, Lucianus forte dialogum scripsit Philopatrin, ut patriae se amantem ostenderet,

deret, etiam extra patriam, in exteris terris, & vna exagitat christianos, quod calamitates frustra praedixerint, cum victoria secuta sit, quam ampliore promittit. Atqui hoc e-
vrgetur, quod felix tum fuerit rerum status, cum scriptus est Dialogus. Ita quidem res habet ex mente auctoris; sed si serio scripsit, talis neque sub Marco, neque sub Iuliano fuit. Quod vero dicit Triëphon, *δυστοκεί η πόλις*, fortasse ad id respexit, quod ad defectionem Syria inclinavit; vel de L. Vero, qui Antiochiae & apud Daphnen quadriennium trans-
egit, & omnibus deliciis vitiisque indulgit, male est ominatus, vt *πόλις* more solito pro Roma accipiatur. Et quis putet, Lucianum ad ridendum compositum tam serio describere statum temporum suorum, vt veri ubique regulam sequatur?

XXII. Certe non plane sunt nulla argumenta, quod ipsum Imp. L. Verum tacite notarit, qui in via dum esset, ad bellum profecturus Parthicum, apud Corinthum, vbi Lucianus fortasse tum est versatus, & Athenas inter Symphonias & cantica nauigabat, & per singulas maritimas ciuitates Asiae, Pamphiliae Ciliciaeque voluptatibus immorabatur, & in Syria Antiochiae, vt molles & ludicris spectandis dediti erant Antiocheni, quod Zosimus in eis notat, L. III. p. 159. & apud Daphnen omni indulgit generi voluptatum, libidinibus, deliciis, luxui & ignauiae deditus, vt risui esset omnibus Syris, iocusque fieret in theatro, vt fuere procliuës Antiocheni ad iocos & probra, quod notat Ammianus Marcell. L. XXII. p. m. 244. & exprobrat Iulianus Imp. in scripto, quod *μισε-
πάγων* appellatur. Sic prodidit de eo Iul. Capitolinus: *Vbi in Syriam profectus est, non solum licentia vitae liberioris, sed etiam adulteriis & iuuentutis amoribus infamatus est.* Omitto reliqua, quae fusc enarrat, p. m. 851. Videamus

Y 3

nonnulla

nonnulla, an conueniant in L. Verum. Auidius Cassius, legatus Imp. contra fidem datam Seleuciam, cum quadringentis hominum millibus, coeperat ac vastarat. Ita Capitolinus, cum de exorta pestilentia dixisset: *& hoc non Lucii Veri vitio, sed Cassii, a quo contra fidem Seleucia, quae ut amicos milites nostros receperat, expugnata est.* Huc respicere videri possit Lucianus, cum in Philopatr. multa de iureiurando differit, num per Iouem, per Apollinem, Neptunum, & alios Deos, an per Deum Triunum christianorum, fieri debeat: tandem vero concludit: *quare iam Deum istum tibi appono, & iuro, quod mali a me nihil pati; cui respondet Trierphon: si modo ex corde me diligis, ne quid alienum aut nouum in me facias, ne aliud celes animis, aliudque loquaris.* Fortasse a christianis notata & exprobrata fuit ista contra fidem datam Seleuciae euersio, cum pestilentia in orbem incumberet, monitumque, quod id non facerent, qui per verum iurarent Deum. Deinde Verusbarbam in Syria promisit: *fuit enim barba prope barbarice demissa procerus* scribit Capitolinus, quam ad amicae vulgaris arbitrium in Syria posuisse fama fuit, vnde in eum multa sunt a Syris dictoria iactata. Lucianus in Philopatr. Iouem traducit, eiusque scortationes recenset, quod cum Aethiopibus sit conuiuatus, vinoque madidus defederit *barba ingenti.* Neptunum traducit Philopatris, quod moechus fuerit, & eiusmodi libidinum patronus. Talem se gesserat in oriente Verus, & postea quoque Romae, non sine fratris Antonini tacita indignatione. Et vti Syri defectionem a Romanis cogitarunt, sic ipse Lucianus Syrus videri possit non nimis male affectus fuisse erga regem Parthorum Vologesum, cum in historico quodam reprehendit, quod Imp. L. Verum, Antiochiae desidentem, cum Achille, & Persarum regem cum Therfite, &

& non potius cum Hectore, maiori Lucii laude, comparasset, & Ironice, vt videtur, recitat, quod scelestissimum & pessime perditum Vologesum appellarit, quomodo scribitur Hist. To. I. p. 611. sq.

XXIII. Cum itaque Luciani genius & dicacitas in Philopatride deprehendatur, phrasis etiam & dictio eiusdem sit similis, cum nulla sit facile formula, quae non alicubi in scriptis eius occurrat, praetereaue rerum modique tractandi conuenientia sit, quod ipse Cl. Gesnerus §. 11. sq. ostendit, nondum sufficientem causam video, cur Luciani non sit Philopatris, quam ei tribuere non dubitat criticae artis ap-
prime peritus, I. A. Fabricius Bibl. Graec. L. IV. c. 16. p. 504. Suo itaque robore adhuc nititur argumentum, quod inde desumunt christiani Doctores pro credita a christianis temporis illius vno in Deo Trinitate, Deique Filio. Omitto hic, quae de morte peregrini To. II. p. 566. scribit: τὸν μέγαν γὰρ ἐκείνον ἔτι σέβουσιν αἱ θρώποι, τὸν ἐν τῇ παλαιστίνῃ ἀνασκολοπισθέντα. Itaque etiamnum magnum illum hominem colunt, qui in Palaestina crucifixus est: & iterum: τὸν δὲ ἀνασκολοπισμένον ἐκείνον ὁμοῦς αὐτῶν προσκυνῶσι, καὶ κατὰ τὰς ἐκείνου νόμους βιάσι. Crucifixum illum praeceptorem suum adorent, & vitam secundum leges eius instituant. Quod si adorarunt Christum religiose christiani, quod Lucianus scribit, pro vero eum Deo habuerint oportet. Neque enim alium adorare christianis fas fuit, nisi qui verus esset Deus, id quod ipse Lucianus ibi fatetur, quodque gentilium idola repudiarint. Luciani iunioris praeter Iulianum, cuius ad eum perbreuis exstat epistola, quae est XXXII p. 404. dubito, an quisquam faciat mentionem. Cyrillus certe coaeuus, contra Iulianum dum scribit, haud fuisse praetermissurus, foetus istius si nouisset parentem. Vindicauit sententiam suam vir humanissimus,
iani

iam noua in Academia Goettingensi celeberrimus Professor, in Diss. de Philopatride, Luciano dialogo, Lips. 1730. multumque ac erudite argumentum hoc illustrauit. Quia vero haec scripta iam fuerunt, & meditandi eruditius vberius occasionem praebere queunt, repetita hic lectoris relinquuntur iudicio. Plus iam operae in hoc collatum est argumentum, quam fortasse meretur. Habet fides christiana firmiora argumenta, vt eiusmodi subsidio non indigeat.

XXIV. Luciani aequalis & amicus fuit Celsus, Philosophus Epicureus, infensus admodum christiano nomini, cuius Origenes sibi confutandas sumpsit calumnias, quibus christianam religionem oppugnare est conatus, cuius sine octo libris contra Celsum si foret, quos cum notis eruditissimis Io. Spencerus edidit, Cantabrigiae MDCLVIII. parum eius de sententiis constaret. Is apud Origenem L. VI. p. 308. fatetur, Christum a christianis pro Dei habitum fuisse Filio. Ita vero scribit: *ὁπότεν δὲ καὶ αὐτὸ τὸ ὄνομα ἐπὶ ἡλθεῖν αὐτοῖς, θεὸν ὡς καλεῖν, οὐ καὶ αὐτὸν ἀνθρώπου παλαιὸν τὸν δὲ τὸν κόσμον ὡς ἐκ θεοῦ γενόμενον, παῖδα τε αὐτοῦ καὶ ἡγεῖν προσείπον. Πάνυ γὰρ ὁμοίος ἄλλος τε καὶ αὐτοῦ παῖς θεοῦ.* Quid autem eis in mentem venerit, vt vocent Dei Filium, iam dicturus sum. Prisci illi mundum hunc vt a Deo factum, aequantes Deo, dicebant Dei Filium. Bella vero similitudo huius & illius Dei Filii. Ita intellexit Celsus Christoph. Sandius Neo-Arianus, in Nucleo Histor. Eccles. L. I. pag. 88. 89. Eodem modo, inquit, Celsus Epicuraeus suggillat christianos, credentes, Christum esse summum Deum, quod qua ratione amoliatur Origenes, perspicuum est ex L. IV. & IIX. contra Celsum. Verum non suggillat Celsus christianos, sed mentem eorum, vt reuera fuit, exposuit, quod Christum verum summumque crediderint coluerintque Deum.

Nec

Nec Origenes eam amolitur sententiam, sed Celsi somnium, quod christiani Christum Dei Filium dicant, & adaequent Deo, eadem ratione, qua Philosophi prisca mundum, quod a Deo factus est, Dei Filium dixerint, Deoque adaequarint. v. Summe Reuer. D. Io. Fr. Buddeus Dissert. de verit. Relig. christ. Philos. gentilium obtreptionibus confirm. §. V.

XXV. Libanius, patria Antiochenus, Sophista Atheniensis sui temporis disertissimus, variisque ingenii monumentis clarus, Fabricius Bibl. Graec. L. V. c. 10. eo tempore floruit, quo christiana religio per imperatores christianos latissime propagata iam erat, conciliique Niceni decreta per Ecclesias passim sonabant. Is pariter testimonium perhibet fidei christianorum, quod Deum, Deique Filium crediderint, coluerintque. Ita vero Libanius apud Socratem, Hist. Eccles. L. III. c. 23. τὸ χειμενὸς γὰρ νύκτας ἐκτείνοντος, ἐπιθέμενος ὁ βασιλεὺς τοῖς βιβλοῖς, αἱ τὸν ἐκ παλαιστίνης ἀνθρώπου θεὸν τε καὶ θεὸν παῖδα ποιεῖσι, μάχη δὲ μακρὰ καὶ ἐλέγχων ἰσχυρὴ γέλωτα ἀποφῆνας καὶ φληναφὸν τὰ τιμώμενα. *Hieme noctes extendente Imperator libros illos aggressus, qui hominem Palaestinensem Deum ac Dei Filium faciunt, longa concertatione & argumentorum inuicta vi ridicula & nugae meras esse, quae ab illis coluntur, ostendit.* Est CHRIS TUS, Seruator noster, Deus, genitus a Patre, Ps. II. 7. eoque Filius Dei vnigenitus, Ioh. I. 18. factus etiam Deus ac Dominus, non ab hominibus, vt calumniatur Libanius, more gentilium, qui bonorum auctores meritosque viros, & speciatim imperatores, vti Iulianum Libanius, discipulum praeceptor, auctorque deferendae fidei christiana, inter Deos referebant, sed a Deo, cum resuscitatus a mortuis consedit ad dextram Dei, Act. III. 34. 36.

Z

D. Bud.

D. Buddeus loc. cit. §. XIII. conf. Crenii Animadu. Histor. Philol. P. II. p. 38. fq.

XXVI. A gentilibus ad Iudaeum nunc digredior. Suidas refert in V. *in C.*, tempore Iustiniani Imperatoris fuisse Iudaeum quendam, nomine Theodosium, qui argentario cuidam christiano, cui nomen Philippi fuit, narrauit, Iudaeos probe cognitum perspectumque habuisse, Iesum Christum esse verum Dei Filium, eo quod codicem haberent Tiberiade occultatum, in quo scriptum esset, Iesum Filium esse Dei viuentis, & Mariae Virginis. Longiora sunt verba, quam locum hic vt inueniant. Summa haec est: argentarius ille Philippus instabat apud Theodosium Iudaeum, sibi perfamiliarem, vt saluti confuleret suae, & relicto Iudaismo christianam amplecteretur fidem; cui Theodosius sincere fatetur, quod Iudaeus existens omnia habeat, quae ad huius vitae felicitatem pertinerent, opes & inter suos honores, neque tamen christianus fieri cupiat, etsi sciat, Iesum esse Messiam, quem lex & Prophetae praedixerint; id quod ex Codice arcano, qui seruatus sit, cum vastatum est templum, posteaque Tiberiadem translatus & religiose asseruatus. In hoc scriptum referri, quod illo tempore, quo Iesus in terris est versatus, vnus viginti duorum sacerdotum diem obierit ante, quam Christus admirabilibus se operibus patefecerit, docueritque homines: cum itaque in locum demortui alius esset surrogandus, & qui a singulis essent nominati, a reliquis reprobarentur, factum esse, vt aliquis Iesu, fabri filii, qui iuuenis quidem, sed doctrina & moribus ornatissimus esset, mentionem faceret, vt locum sacerdotis vacuum repleret: hoc cum approbassent reliqui, nonnullos obiecisse, eum non ex tribu Leui, sed Iudae esse; quibus alter ille responderit: permixtas esse tribus, &

& Iosephum patrem ex Leuitica genus ducere; quod cum probarent reliqui, adscriptum esse Sacerdotum numero Iesum. Cum autem mos esset, vt non solum nomen eius, qui sacerdos erat cooptatus, sed vna & patris, & matris nomen in codicem referretur, mortuo iam Iosepho matrem fuisse aduocatam & interrogatam, quem ille patrem matremue haberet; ad quae illa responderit: se eius esse matrem, patrem vero in terris non habere, cum, vt Angelus nunciarit sibi, ex Spiritu S. eum & conceperit, & Iesum appellarit, seque virginem eum peperisse, & adhuc esse: cumque aduocatae testes idem affirmarent, denuo interrogatam, cuius tandem Filium diceret, vt albo inferrent patrem, respondisse: suum *Mariae & Dei Filium* esse. Quo audito in librum fuisse relatum: hoc die sacerdos ille obiit, filius huius & huius, & communi omnium suffragio creatus est Sacerdos *Iesus, Filius Dei viuentis, & Mariae virginis*. Librum istum principes gentis e templo ereptum seruasse, & Tiberiade reposuisse, paucis vero esse cognitum, sibi vero vt principi gentis & doctori esse patefactum; neque solum ex lege & prophetis certos se esse, Iesum esse Filium Dei viuentis, qui salutis hominum causa in terras venerit, verum etiam ex descriptione Augusti, quae Tiberiade asseruetur. Ad haec cum christianus reposuisset, velle se audita ad Imperatorem deferre, vt Tiberiadem mitteret, qui codicem repeterent ac promulgarent ad redarguendam Iudaeorum incredulitatem, respondit Iudaeus, id ne faceret, quia voti compos haud esset futurus. Id enim si fieret, bellum fore & multorum caedes, & si Iudaei viderent se opprimi, locum, in quo repositus esset codex, incensuros, quo audito christianum quidem Imperatori id non patefecisse,

ne funderetur sanguis; multis tamen familiaribus & amicis enarrasse.

XXVII. De quo ut eo rectius liceat iudicare, Suidae, vel quisquis est auctor, ea qui refert, subiiciemus iudicium. Ita vero habet initium: οἱ ἡμεῖς παρὰ τῶν ἀκροάτων ἀπὸ τῆς προξονομαθέντος Φιλίππου τῆς ἀργυροπράτης μεμαθηκότες, Φρονίδα ἢ μικρὰν ἐθέμεθα, γινῶναι βελλόμενοι, εἰ ἄρα ἀληθῶς τῆς λόγου τῆς ὁ Ἰσδαῖος εἶρηκε περὶ τῆς τοιαύτης ἀπογραφῆς. *Eum sermonem nos cum ab iis, qui audiuiſſent a Philippo argentario, cuius facta eſt mentio, didiciſſemus, non paruam adhibuimus curam, dum ſcire vellemus, an eam orationem Iudaeus de illa deſcriptione certo habuiſſet.* Deinde ſubiungit, quod Iosephus, ſcriptor belli Iudaici, aperte in ſuis commentariis referat, Ieſum cum ſacerdotibus rem ſacram feciſſe; deinde in ſcriptis diuinis Lucae inueniſſe, quod Ieſus in Synagoga Iudaeorum Prophetam Eſaiam legerit, eoque ipſum apud ſe eſſe ſic ratiocinatum: niſi locum habuiſſet in adminiſtratione rerum ſacrarum Ieſus, non fuiſſe futurum, ut ei daretur liber, qui explicaretur ab eo, propterea quod apud chriſtianos in Eccleſia diuina volumina non legantur, niſi a clero, & cui commiſſa ſit cura ſacrorum. Tandem concludit: καὶ ἐκ τῶν ἀπὸ Ἰωσήπου ἢ γραφέντων, καὶ ἐκ τῶν ἀπὸ τῆς εὐαγγελίας ἀπὸ ἱστοριέντων, ἔγνωμεν, ὅτι Θεοδοσίος ὁ Ἰσδαῖος τὸ προλεχθὲν διήγημα εἰπων τῷ μνημονευθέντι Φιλίππῳ τῷ ἀργυροπράτῃ ἢ ἐπλάσατο τῷ, ἀλλ' ἀληθῶς ὡς γινώσκω Φίλω, τῷ Φιλίππῳ, τὸ παρὰ Ἰσδαίοις ἀποκεκρυμμένον μυστήριον ἐθαύρηται. *Ac ita ex eis, quae narrata ſunt, e Iosepho & Luca Euangelista, cognouimus, Theodoſium Iudaeum, quem diximus, non ſinxiſſe, quod expoſuit Philippo illi argentario, ſed vere certoque, at ſincero amico, Philippo, arcanum, quod apud Iudaeos occultatum eſt, credidiſſe.*

XXIII.

XXIIX. Probarunt hancce narrationem ac genuinam habuerunt tum auctor relationis, siue Suidas, siue alius fuerit, tum alii nonnulli, quos recensent Polyhistor I. A. Fabricius Cod. Apocryph. N. T. pag. 371. sq. To. III. p. 546. sq. & perreu. Io. Andr. Waltherus in diss. inaug. cuius titulus: *Codex in Suida mendax de Iesu Sacerdote Leuitico*, Lips. 1724. p. 6. seq. Sunt autem illi, Mich. Glycas, sec. XIII. scriptor Graecus, Laurus Quirinus, Cretenfis, Patricius Venetus, Pierius Valerianus, Sixtus Senensis, Bibl. S. p. 72. quo de reu. Scharbau in Iudaeo detecto p. 123. sq. obseruat, quod Iudaeus natus ad christianos transierit, posteaque relapsus & ad rogum damnatus precibus Pii V. nondum Pontificis, seruatus fidei christianae constanter adhaeserit, & bibliothecam S. conscripserit, Ludou. Ballesterus, S. I. Phil. Mornaeus, Io. Wolffius, Vitus Amersbachius, Hottingerus alique, qui sine censura narrationem istam repetiuerunt, eoque in hunc censum referuntur. Nouissime eam repetiuit Io. Andr. Eismengerus in detecto Iudaismo P. I. c. 2. p. 122. seq. vbi & Graecam Suidae narrationem, & vernaculo sermone redditam licet legamus, eo fine libro insertam, vt Iudaeorum peruicacia retundatur. v. disp. cit. p. 7. sq.

XXIX. At breuiter nunc exponamus, nobis quid videatur isto de Iudaei Theodosii testimonio. Suspectum est & testimonium, & tota narratio, quisquis eius auctor sit; Suidas num sit, incertum est. Dicit auctor, se accepisse ab iis, qui audierant ex Philippo argentario. Sed quae ita sunt per manus tradita, ea fere dubia sunt, & accessionibus aucta, etiam si qua vera fuerunt primum accepta. Vixit ille Philippus, vt auctor tradit, sub Iustiniano Imperatore; Suidae vero incerta aetas est. Aub. Miraeus eum anno CCCCXXV. vixisse existimat, eo quod

alicubi scribat, se Eusthatium cognouisse; cui vero recte respondet doctissimus Guil. Caue, quod non de oculari, sed historica cognitione intelligendus sit, Hist. Literar. p. 411. Et forte alterius sunt verba, quae Suidas more suo excerptit. Ger. Io. Vossii coniectura est, quod anno MLXXXI. floruerit, ut tamen dubius adhuc haereat. Sequitur eum laudatus modo Caue in Chartophylace Ecclesiastico; addit vero: *forſan antiquior ipſe Suidas, multis, quae ſequiora tempora ſapiunt, a recentiori manu addidit.* Hinc in Hist. Literar. loc. cit. eum facit antiquiorem, & circa annum CMLXXX. eum vixiſſe exiſtimat; quem ſequitur Io. Gottfr. Olearius in Biblioth. Scriptor. Ecclef. To. II. p. 179. Sine dubio haec ſententia inde deſumpta eſt, quod Suidas in v. *Αἰαμ* commemoret mortem Iohannis Zemifcae, Imp. Byzantini, qui CMLXXV. deceſſit. Ipſe etiam Voſſius de Scient. Mathemat. c. LXII. §. 12. p. 359. a priori ſententia recedit, & eum an. MXXXIIX. clariſſe ſcribit. Henr. Meibomius apud I. A. Fabricium refert ad an. Chr. MCCL. in Plagiar. centur. §. V. ubi ipſe addit: *quoad aetatem Suidae notare obiter iuuat, falli viros doctos, qui DC. annis antiquiorem eſſe negant.* Thomas Crenius Diſſ. de furibus literar. n. 102. p. 104. ſcribit, quod ſecundum Caſaubonum ante quingentos annos, ſecundum Andr. Schottum ante ſexcentos annos Lexicon contexuerit; qui tamen anni retro ſunt numerandi ab eo tempore, quo laudati viri ſcripſerunt. Dicat aliquis, ex noſtro loco poſſe commonſtrari, ipſum circiter an. DL. vixiſſe. Philippus argentarius vixit ſub Iuſtiniano Imp. qui an. DXXVII. imperare coepit ad an. DLXV. Suidas autem audiuit ex iis, qui a Philippo audiuerant. Sed cum auctorum fragmenta referat antiquiorum, ut iam dictum, poſteaſque alia potuerint acceſſiſſe, certum haud eſt, utrum
ipſius

ipsius sint verba, an alterius, quibus res ista narratur, & iudicium expromitur, conf. I. H. Boecleri Biblioth. Critic. ed. Crausii p. 16. 830. & Fabricius de Lexic. Graec. §. II. & Biblioth. Graec. Vol. IX. p. 624. sq. vbi fusius & accuratius omnia exquirat, quae ad Suidae aetatem pertinent.

XXX. Tota narratio non tam Iudaei alicuius Theodosii, quod & ipsum Iudaicum nomen haud est, quam christiani, rerum Iudaicarum non satis periti, esse videtur. Nam crassus est error, vix Iudaeo tribuendus, cum XXII. Hierosolymae Sacerdotes fuisse scribit: neque enim XXII. fuerunt tantummodo sacerdotes, sed longe plures, & aliquot centuriae, imo chiliades, potuerunt numerari. Nec tot principes sacerdotum, quos ἀρχιεπίσκοποι scriptura Noui Foederis appellat, dici queunt, cum XXIV. ordines essent, quod Iosephus innuit L. II. contra Apionem, p. 1066. qui inde a temporibus Dauidis, qui sacra ordinauit, obtinuerunt, 1. Paral. XXIV. 4. 5. Carol. Sigonius de Republ. Ebr. L. V. c. 3. p. m. 365. sq. Goodwin. Mos. & Aaron L. I. c. V. p. m. 40. sq. Relandi Antiqu. veter. Ebr. p. 165. Neque illud ritibus Ebraeorum satis conuenit, quod ex tribu Iuda aliquis sacerdos fuerit assumptus, cum Leuitica abunde suppeditaret. Imo nec satis erat ex tribu Leui aliquem esse, sed ex Aaronis posteris esse debebat, qui sacerdotibus adscribebatur. Nascebantur enim sacerdotes, non eligebantur, nisi praecipuae sortis. v. Ikenius Antiqu. Hebr. P. I. c. X. §. 7. sq. Bashuyfen System. Antiqu. Hebr. min. p. 217. sq. Permixtae quidem fuere tribus, quod ait Iudaeus, Iesu commendator, cum sacerdotes ac Leuitae ex aliis tribubus possent vxores ducere, vt patet ex 2. Paralipom. XXII. 12. vbi filia regis Ioram vxor fuisse dicitur Ioiadae, summi sacerdotis; vt locum non habeat Philonis assertum, summum sacerdotem, virginem ex sacerdotum

cerdotum

cerdotum genere debuisse ducere, v. Io. Braunius Select. Sacr. L. III. c. I. §. 22. conf. §. 15. Seldenus de Success. L. II. c. 2. Atque haec causa quoque est, quod Elisabet, sacerdotis vxor, & e genere Aaronis, Mariae συγγενής cognata esset, Luc. I. 5. 36. haud dubie, quod Mariae parentibus proxime cognata alicui nupserit e sacerdotum genere, cuius illa filia fuerit; & vicissim Leuiticae tribus feminae nubere alterius tribus hominibus poterant, Leuit. XXII. 12. 13. sed tamen genus non feminis, sed maribus aestimabatur, cum penes mares ordinaria esset propagandi ratio, qualem Iudaeus hic intellexit. Christus autem solo matris genere censendus est, cum ἀπ' αὐτῆς sit, & vel eo nomine ἀγενεαλόγητος, Ebr. VII. 3. natus ex semine Dauidis, Rom. I. 4. 2. Tim. II. 8. qui propterea dicitur *germen Dauidis*, Ier. XXIII. 5. & *fructus ventris Dauidis*, Psal. CXXXII. 11. & consequenter e tribu Iuda fuit, Ebr. VII. 11. 13. 14. Equidem pagani, Celsus atque Porphyrius, acerrimi fidei christianae hostes, iam olim persuadere voluerunt, Iesum matris ratione e tribu Leui genus repetere, quos Socinus cum lociis est secutus. Verum satis nos certi sumus diuinis ex oraculis, quod e gente Dauidis, & Iudae tribu, vti vates praedixerunt, ducat originem. Nec est, vt ad generalem notionem verbi συγγενής, cum *vnus nationis homines* aliquando significat, confugiamus, praesertim cum Mariae visitatio, & per tres menses apud Elisabetam commoratio, Luc. I. 39. 40. 56. de propinquiore cognitione satis testificari queat, quae dicta ratione inter eas intercessit. Chemnitius Harm. Enang. c. III. Calouius Soci- nism. Proflig. p. 291. sq. Scherzer. Colleg. Antisocin. pag. 411. Ger. Io. Vossius de Iesu Christi genealogia c. I. §. IV. sq. Fabricius Cod. Apocryph. N. T. p. 19.

XXXI. Commentum itaque Iudaei est, in Sacerdotum fuisse Iesum cooptatum ordinem. Nullum eius rei sacra in historia exstat vestigium. Frequens ei negotium fuit cum sacerdotibus, e quorum numero si fuisset, vix credibile est, non vel ipsum, vel sacerdotes aliquam eius fecisse mentionem. Saepe etiam in templo docuit; nunquam vero cum sacerdotibus sacra fecisse legitur, nec Iosephus hoc commemorat, quod falso traditur. Accedit, quod principes sacerdotum & scribae cum senioribus ad Christum veniunt, eumque interrogant, qua potestate & cuius auctoritate doceret in templo, Luc. XX. 1. 2. non facturi, si ipsorum collega fuisset, non ita pridem suum in sacerdotum collegium receptus. Addo & hoc, quod Sacerdos quidem fuerit Iesus, sed non ex ordine Levitico & genere Aaronis, qui sacra fecerit, verum secundum ordinem Melchisedeci, qui successorem non habuit, uti in Aaronis genere sacerdotes habebant, Ebr. VII. 13.

XXXII. Dicit Iudaeus, ex descriptione Augusti, quae Tiberiade asseruetur, certum se esse, Iesum esse Filium Dei viuentis, qui salutis hominum causa in terras venerit. Enimuero Iesu nomen in tabulas descriptionis fuisse relatum, minime dubium habet. Prouocant Tertullianus atque Iustinus Martyr ad censum tabulas, Romanorumque tabularium, ut in censu orbis vniuersi sub Augusto Christum natum & in tabulas fuisse relatum confirment, Tertullian. L. de carne Christi c. 2. aduers. Marcionem L. IV. c. 7. Iustinus Martyr Apol. II. p. 75. Sed an proditum a Iosepho atque Maria sit, Iesum Filium Dei viuentis esse, mundique Seruatorem, & ita in tabulis descriptum, id omnino dubium habet. Angeli quidem denunciant hoc pastoribus, pastores etiam diuulgarunt inter plures Bethlehemi, Luc. II. 11. 18. sed Ma-

Aa

Maria

ria tamen apud sese omnia ista seruabat, v. 19. nec denuncia-
uit Romanis. Neque verisimile est, vulgatum de puero a pa-
storibus sermonem ad Romanos fuisse delatum, & tabulis
instructum. Deinde & hoc obseruetur necesse est, quod Ro-
manorum opus fuerit descriptio, cuius num tabulas Iudaei
acceperint, iterum res est dubia. Sed adfuerint Iudaei, ta-
bularumque una cum Romanis confecerint; quis sollicitus fu-
it de iis in vrbe Hierosolymae ruina saluandis? quis usus il-
larum apud posteros, vt sexcentis post annis Tiberiade so-
llicite seruarentur? Quod si eo quis referat, Augustum at-
que Tiberium *Domini* abstinuisse titulo, vt legimus apud
Suetonium, in V. Aug. c. 53. & Tiber. c. 27. quod & Dio Cas-
sius tradit, L. LV. p. m. 556. eo quod Dominum Dominorum
in suis haberent ciuibus, in terris versantem, is responsum
sibi habeat, quod ex ciuili id factum ratione sit, vt libertatis
vmbra viderentur Romanis relinquere, quo manerent in
officio. Interim prouidentiae diuinae hinc colligamus ar-
gumentum, ita rem dirigentis, vt vel sic tacita constaret Ie-
su veneratio, siquidem post id tempus nemo Imperatorum
eo abstineret Domini titulo, & ne Traianus quidem, qui
tamen vel maxime libertatis redditae videri volebat auctor,
& res difficillimas, libertatem cum imperio, vt ait Plinius,
coniunxit. Eo pertinent verba Tertulliani, Apolog. c. 34.
*Augustus, inquit, imperii formator ne Dominum quidem dici
se volebat: & hoc enim Dei est cognomen.* v. lo. Contr. Diete-
ricus in V. Augusti p. 136. 142.

XXXIII. Dicit Suidas, vel auctor narrationis subiun-
ctique iudicii, quod Iosephus, scriptor rerum Iudaicarum,
aperte in suae captiuitatis commentariis scribat, Iesum cum
Sacerdotibus sacra fecisse. Sed frustra haec in Iosepho
quaesieris. In Antiquitatibus quidem L. XII. c. 4. mentio-
nem

nem Iesu facit, sed nihil prorsus commemorat, neque quod sacra cum sacerdotibus fecerit, neque, quod Theodosius narravit, filius fuerit Dei viventis & Mariae virginis; nec quisquam antiquiorum, quod constet, in hoc argumento ad Iosephum prouocauit. Sed supra cum actum sit fufius de Iosephi testimonio, nihil hic addimus.

XXXIV. Ad Lucam etiam diuinamque historiam prouocat Suidas, in qua refertur, quod in Synagoga Nazarethi, quae patria Iesu Seruatoris erat, datus ei fuerit liber, ex quo legerit pericopam & interpretatus sit, Luc. IV. 16. 17. sq. Nisi vero partem habuisset administrationis rerum sacrarum, sic arguit Suidas, non ei datus fuisset liber, sicuti in Ecclesia christiana non legit sacra volumina, nisi ex cleri fuerit ordine. Sed alii mores ritusque sunt christianorum, alii Iudaeorum. Horum in Synagogis non soli legunt sacerdotes, verum & alii, qui nec sacerdotes, nec doctores existunt. Septem enim cuiuslibet paraschae lectioni vacant, quorum primus sacerdos, & secundus Leuita, si quidem suppetant, ceteri vero ex reliquorum ordine euocantur. v. Buxtorff. Synag. Iudaic. c. XVI. p. 326. sq. Aug. Pfeifferus Antiqu. Ebr. c. XXIV. §. 5. Ipsa nos sacra historia id edocet. Paulus enim & Barnabas, cum venissent in Synagogam, quae Antiochiae in Pisidia erat, miserunt ad eos praefecti, vt dicerent, si quem haberent sermonem ad exhortandum populum, eumque proponerent, Act. XIII. 14. Iidem & alibi in Synagogis docuerunt, Act. XIV. 1. XII. 19. XIX. 8. qui sacerdotes, vel ordinarii doctores inter Iudaeos haud erant, sed tamen vt doctores, velut ipse Christus, ab eodem ablegati terras obibant. conf. I. Christfr. Sagittarii Dissert. VIII. Franc. Burmanni Ex. Acad. P. II. p. 66. sq.

XXXV. Possit & illud argumentum esse suspectae narrationis Iudaicae, quod rem narratam vetuerit ad Imperatorem deferri Theodosius, veritus, ne bellum hinc oriretur, & Iudaei vi maiori pressi locum, in quo seruaretur arcanus liber, incenderent. Verum Iustiniani tempore Iudaei bellum utique habuerunt, siquidem Samaritanis iuncti ausi sunt rebellare in Palaestina, & Iulianum aliquem appellare Messiam. Sed misso exercitu plurimis caesis, & in his duce eorum iactatoque rege & Messia, in ordinem sunt redire coacti. v. Io. a Lent de Iudaeor. Pseudomeff. c. 11. §. 5. 6. Simplicior mens Philippi fuit, quod rem istam celarit Imperatorem, & aliis tamen permultis retulerit. Et mirum videri possit, quod tam multorum sermo ad Imp. non peruenierit, nec alius quispiam Iudaeorum, saltem istorum, qui christianam sunt fidem amplexi, rem illam arcanam cognouerit prodideritque monumentis. Nihil itaque subsidii hoc in Iudaei testimonio habetur, & rem totam a christiano quodam effictam existimo, cum vel ipsum Theodosii nomen fabulae possit facere suspicionem. Merito igitur relationem hanc reiecerunt Henteninus, Bossus, Readingus, Diefenbachius & alii apud Fabricium & Waltherum ll. cc. quibus addi possunt Richardsonus, Act. Erudd. 1727. p. 114. & reuer. Scharbau in Iud. detect. p. 129. sq. Tantum vero abest, ut peruicaces Iudaei conuincantur eiusmodi argumentis, ut potius rideant christianos, quod fidem eiusmodi narrationibus habeant, quae a suis, vel imperitis sunt confictae.

XXXVI. Quod si Iudaei Theodosii haec fuit narratio, nec a christiano quodam conficta est ad persuadendam Iudaeis religionem christianam, licet obseruemus, quod nouum non sit, Iudaeos christianis imponere. Notatum hoc est in Hieronymo. Scribit is: *Ebraei putant, lingua propria sua*

sua mare Tharsis appellari: quando autem dicitur iam, non Ebraico sermone, sed Syriaco. Glassius vero subiungit: sic ille: at nemo Ebraeorum est, qui Syriacum esse iam, & Tharsis proprie mare significare, assertum eat. Procul igitur dubio a magistro suo id hausit Hieronymus, qui ut alia multa, ita hoc prae ipso docuit. Philol. Sacr. L. II. p. 273. Idem obseruat Hackspanius, cuius verba sunt: Impingit hoc ipsi Hieronymo, qui praeceptoris suo Hebraeo acceptum referat, ad Lipmanni Nizzachon c. III. §. 14. p. 412. Ex instituto hoc tractauit argumentum Io. Clericus, in Quaest. Hieronymianis quaest. VI. in qua Daniele Clericum defendit, qui scripserat, Hieronymum sibi os passum oblini a Iudaeo quopiam, p. 170. sq.

XXXVII. Addo recentius exemplum. Iulius Cunradus Otto, MDLXII. Viennae natus ex doctore Iudaeorum an. MDCIII. Christianus, & Linguae Ebraeae in Academia Altorffina Professor, an. MDCV. Noribergae edidit גלי רזיא, Gali Razia, occultorum detectionem, Ebraice, Latine & Germanice, in qua e Rabbiorum scriptis de unitate essentiae diuinæ, Trinitate Personarum, & de Messia sententias collegit, ad fidei christianæ assertionem de Iesu Nazareno, virginis filio, unico & vero Messia, stabiliendam, ut titulus indicat. Audiamus aliquam de Christo e Cap. VII. Rabbini docent & affirmant, Deum Patrem Messiae filio Dauid, dixisse: mi Fili, postula a me, quicquid vis, hoc enim dabo tibi, & additur היום ירתוך בני, id est, hodie ego genui te: quod Rabbini interpretantur: היום אגלה לברוך שאתה, hoc est, hodie palam faciam, te meum esse Filium. Quibus verbis Rabbini volunt nos certiores reddere de Christo, quod is sit verus Filius Dei, & neutiquam, ut quidam ineptiunt, hoc dictum sit referendum ad Dauidem, quasi Deus Filium Dauidis appellasset Filium suum, cum Dauid nequaquam legem impleuerit, nec regnum eius in aeternum durabit. Et iterum: ut autem firmitus credatur, Messiam Iehoua appellari, hunc versum, quem apud Prophetam Ieremiam c. XXIII. legimus, citat (R: Samuel) & hoc est nomen Messiae, qui vocabitur Iehoua, iustitia & salus nostra; quibus verbis Rabbi iste nos certiores facit, Messiam verum Deum & Saluatorem totius mundi futurum. Eius generis plura ibi legantur. Ven. Wolfius librum nominat גלי רזיא reuelatorem arcanorum, ab eoque diuersum esse scribit eum, qui inscribitur גלי רזיא Biblioth. Ebr. Vol. I. p. 481. sq. Sed Otto noster titulum posteriorem, uti conspectus docet, omnino suo praefixit libro, quem edidit Noribergae

ribergae typis M. Sebastiani Körberi, 1605. 4. Groddeckius etiam ei tribuit, Biblioth. cit. Vol. IV. p. 1011. Fuisse tamen prioris tituli librum, vel saltem confictum, ex dicendis patebit.

XXXVIII. Prouocat ad librum גלי רזיא *Gale Razeya*, id est, *reuelatorem secretorum*, Petrus Galatinus, quem R. Haccadosch scripserit, Arcan. cathol. verit. L. I. c. 3. p. 8. Philippus Mornaeus etiam ad R. Haccadosch prouocat, sed haud nominat librum, de Ver. Ret. Christ. c. 28. 30. 31. At noster ille liber haud est, cum Galatinus, ex Iudaeo christianus & ordinis Franciscanorum Monachus, claruerit an. MDXVI. & opus hoc Maximiliani I. Imperatoris, & Leonis X. Romani Pontificis hortatu scripserit, vel potius per plagium ex Raymundi Martini *Pugione fidei*, & Porcheti Saluatici *victoria* (Henr. Kippingius haec confundit, scribens: *Porchetus Genuensis, e cuius pugione fidei omnia sua descripsit Galatinus*) compilarit, v. Iac. Thomasius de plagio literar. §. 436. & an. MDXVIII. primum ediderit, idque aliquoties MDL. & MDLX. Basileae, & MDCII. Francofurti ante nostri Ottonis opus recusum sit. Mornaeus etiam librum de veritate religionis christianae ante seculum XVII. primum gallice, post latine 1597. Sigenae Naslouiorum euulgauit, cum Ottonis גלי רזיא *occultorum detectio* anno demum MDCV. Noribergae, & postea Stetini MDCXIII. 4. prodierit, & auctoris industria, vt in praefatione scribit, e Rabbinis collectus sit. Dubitant eruditi isto de libro, quem Rabbenu Haccadosch, qui circa annum CL. floruit, & fundamenta Mischnae & Talmudis iecit, Alstedius Thesaur. Chron. p. 413. scripsisse Galatinus perhibet, propterea quod a Iudaeis pariter ac christianis, & ipso etiam Raymundo & Porcheto, quibus sua debet Galatinus, ignoretur, vt Galatinus ipso eum finxisse videatur eruditis. Mornaeus quidem etiam ad R. Haccadosch prouocat in eodem argumento; at Galatinum sequi videtur. In ora libri Mornaei p. m. 556. obseruatur, duos esse Rabbinos sanctos, seu cognomine Haccadosch, quorum vnus sub Antiocho, alter sub Antonino Imperatore vixerit, quod etiam Galatinus obseruat, additque, quod prior Spiritu Prophetiae claruerit, Iudaeique antiquiorem habuerint pro recentiori, l. c. p. 6. Vnde facile est ad colligendum, quod Bartoloccium obseruare Groddeckius scribit, quod priori tribuat librum, quem laudat Galatinus. Wolffius recenset librum *Gale Rasajia*, l. c. Vol. III. p. 1179. sed dubito, an ille sit, quem citat Galatinus, maxime cum aliter etiam scriptae sint voces.

Kippingius

Kippingius existimat, scriptum esse recentissimum hominis christiani apud Italos, vel Hispanos Ebraice scientis, de Script. Sacr. Exerc. XXXI. §. 13. p. 250. sq. Noster autem Otto num ex ingenio commentus sit suam occultorum detectionem, an in librum eiusmodi incidit, eumque redegerit in ordinem, quo legitur, affirmare non possum. Non satis bona eum fide egisse, vel inde possit colligi, quod fidem christianam deseruerit iterum, quod ex Wagenfeilio & Halleruordio annotat Rumetschius, Schediasin. Histor. p. 96. sq. Frischmuthus Diss. de reuerentia Messiae praestanda c. I. §. 15. scribit, quod christianos deridendos propinavit iudaeis verius, quam vindicauit. v. Reimannus Hist. liter. antediluv. p. 185. Buxtorffii Biblioth. Rabbin. p. 238. Io. Fabricii Bibliotheca P. IV. p. 340. Wolffius Bibl. Ebr. vol. IV. p. 845. Thom. Crenius animadu. Hist. Philol. P. III. p. 72. Io. Ad. Bernhard. Hist. Doctorum p. 536.

XXXIX. Ad Muhammedem pergimus, qui etsi infideles appellat, qui Christum Iesum, Mariae filium, Deum confiteantur, Sur. V. p. 194. edit. Maraccii; alibi tamen *legatum Dei*, itemque *verbum Dei*, quod *Spiritus Dei immisit in Mariam*, appellat, eique vim creandi, miracula faciendi, mortuos resuscitandi, a Deo acceptam, ut se demonstraret, tribuit, quo ipso diuinitatem Christi vel inuitus concedit. Obseruatum vero est, quod melius loquatur, quam sentiat. Neque rarum est, quod sibi contradicat Muhammedes, ut fieri solet, si spiritu vertiginis quis agitur. v. cel. Io. A. Fabricius Script. de Ver. Relig. Christ. c. L. p. 733. sq. Matth. Ge. Schröderi Muhammed. testis veritatis tum alibi, tum c. III. 25. c. VII. cf. Hottinger Hist. Or. L. I. c. 3. p. 105. sq. L. II. c. 3. p. 247. sq. Cellarius Progr. LVIII. Sal. van Till Malachias p. 196. Hornbeckius Summ. Controu. L. III. p. 128. sq. Henningi Muhammedanus precans p. 46. sq. Breuiter de Christo quae sentiant Muhammedani, qui nec Messiae nomen ei denegant, etsi vim nominis atque muneris ignorent, ex Petro de Caualleria exhibet Relandus, & quae bene recteque de Christo dicta in Alcorano exstant, collegit Warnerus in Comp. Mahummedana de Christo, Lugd. 1643. cf. Relandus Relig. Muhammed. Praef. §. 7. & p. 35. 161. sq. & Diff. Misc. P. II. Diff. 7. p. 35. *Plures Muhammedani non solum ex veteribus, sed etiam ex recentioribus, & quidem nobilioribus & sapientioribus Christi diuinitatem constanter adstruunt*, Maraccius scribit, not. ad Alcoran. p. 216. sq. cf. Tenzelius Colloqu. Menstr. an. 1694. p. 724. & an. 1699. p. 60. sq. Grapius Not. ad Achmet Ben Abdala Epist. p. 8. sq. Idem Maraccius ex auctore status hodierni Imperii Ottomannici L. II. c. 12. (est

(est is Paulus Ricaut) subiungit: paucis abhinc annis noua opinio introducta est, quam sequuntur, & cui praecipue adherent modestiores & temperatiores regalis curiae, & valde communis est Constantinopoli. Qui eam profitentur, Chapmessachi, boni scilicet Messiae discipuli, appellantur. Hi constanter propugnant, Iesum Christum esse Deum, verumque mundi redemptorem. Addit laudatus Ricaut, quod pro ea fide subierint nonnulli mortem, & facti sint martyres. Atque hinc non sine fundamento est, quod scribit Casp. Neumannus, Theologus meritissimus: *Turcarum hodie in oriente uiuentium vix quarta pars superstitioni Muhammedis serio addicta est; pars quarta alia veritatem religionis christianae corde credit, ore fateri non audet; reliquae duae partes inter Christianismum & Muhammedismum fluctuant, in Trutina Relig. c. VIII. §. 3. Kortholt de Relig. Muhammed. §. 13.* Neque tamen propterea Turcae in christianorum recipiendi sunt numerum, quod Tolandus persuadere voluit; quem refellit ven. Moshemius, in Bibl. Brem. cl. III. p. 905. sq. Non male sentiunt, qui Muhammedanorum de Christo sententias multo tolerabiliores statuunt, quam Iudaeorum, & longe facilius eos ad fidem christianam posse adduci. Plura dabit de Muhamedanis testimonia Warnerus in Compendio historico eorum, quae de Christo & praecipuis aliquot religionis christianae capitibus Muhammedani tradiderunt. Faxit praepotens ac immortalis Deus, vt infideles hi homines, quo magis cum christianis instituunt commercium, eo magis magisque Christum Seruatorem agnoscant, missisque fabulis ac superstitione per ipsum salutem quaerant meliorem, quam terrestrem multisque voluptatibus, quas mundus cogitat, contaminatam, atque inueniant nobiscum.

XL. Atque haec sunt testimonia non-christianorum de CHRISTO, Seruatore nostro, quae breuiter examinare atque diiudicare visum fuit. Pauca nobis relinquentur genuina, cum quaedam iis tribuantur, quae nulla sunt tamen, quaedam conficta sint a christianis. Agnoscimus hinc vim veritatis, nostramque de CHRISTO, Dei Patris Filio, ipsoque vero Deo ac homine, crucis supplicium pro salute hominum perpesso, doctrinam Ecclesiae antiquae esse conformem, in qua cognitione saluari acquiescimus, melioremque vitam speramus aliquando. Putauerim, obseruatas esse cautiones, quas necessarias statuit V. C. a Seelen in eruditis cogitationibus de veritate religionis christianae & profanis Scriptoribus caute confirmanda.

INDEX.

F I N I S

Conf: de his testimoniis etiam W. Der Kampii Diss: de Studiis Ethnicorum Christianos in-
tendi, p. 26 seq.